

פרוטוקול מס' 326
 מישיבת ועדת החוקה, חוק המשפט
 שהתקיימה ביום ד', כ"ד באדר ב', תשל"ג
 (28.3.73), שעה 8.30

נכח חר

חברי הועדה:

- היו"ר י. גולדשמידט
- א. אנקוריון
- ר. ארזי
- י. ארידור
- מ. ביבי
- ג. האוזנר
- מ. פרוש
- ש. טריזמן
- ח. צדוק
- י. קורן
- י.ה. קלינגהורסט

מוזמנים:

- הרב גולדשמידט
- ד"ר חיגור - מטעם משרד הדתות
- א. ידין - משנה ליועץ המשפטי לממשלה
- ג. דקובר - מטעם משרד המשפטים
- ד. מלחי - מזכירת הועדה

רשמה: מ. טרלו

- סדר היום:
1. חוק יחסי ממון בין בני-זוג, תשכ"ט - 1969
 2. חוק יסוד:הממשלה (תיקון), תשל"ל - 1969

הינו"ר י. גולדשמידט; אני פותח את הישיבה.

חוק יחסי ממון בין בני-זוג, תשכ"ט - 1969

הינו"ר י. גולדשמידט: כהתאם למה שנאמר באחת הישיבות הקודמות פניתי אל הרב גולדשמיט, שהיה כבר בוועדה בשלב מוקדם יותר, שיואיל ויחזור עוד פעם, להביע דעתו על שאלה שעורר חה"כ פרידמן, אם אנחנו נותנים סמכות לבית המשפט, לפי סעיף 10(4) לקבוע מועד אחר מאשר מועד פקיעת הנשואין, האין בזה סכנה מבחינת ההלכה, לכשרותו של הגט. זאת שאלה הלכתית מובהקת, באיזו מידה הסמכות הזאת הניתנת לבית המשפט לפי בקשת אחד הצדדים, ואם בית המשפט יראה שמן הצדק לעשות כך, האם ובאיזו מידה יכולה הנהגת ההוראה המשפטית הזאת לסכן או לערער את כשרותו של הגט.

הרב י. גולדשמידט: השאלה קיימת לא רק בגלל זה שחלוקת הנכסים תהיה במועד הגירושין, אלא גם על עצם חלוקת

הנכסים.

הכלל הוא שגט ניתן לרצונו של אדם. אם כפו אדם שלא כדין לתת גט, הגט הוא לא גט.

יש דרכי כפייה שונות. יש כפייה ע"י מאסר; יש כפייה ע"י אימונים; יש כפייה ע"י ממון. כפייה ע"י ממון פירושה הדברים, אם לוקחים אצל אדם כסף או מאיימים עליו לקחת כסף. נאמר: מפחידתו לקחת ממנו ממון. אם יחייבו אדם לתת גט ויחייבו אותו לשלם את הכתובה, והוא לא יתן את הגט, וזה יהיה מקרה שאי אפשר לכוף אותו, אנחנו בכל זאת אומרים, את הגט אתה לא נותן, אבל אתה חייב לתת גם את הכתובה. לפרות זאת, המועד לתשלום הכתובה הוא בזמן הגט. יש לזה שתי קונסטרוקציות משפטיות. הוטלו על אדם שני חיובים; אחד לתת גט, ואחד לתת את גט הכתובה. אי בצווע של חיוב אחד, לא פוטר אותו מלקיים את החיוב השני. אם אדם חייב על פי דין לתת גט, אז לעניני ממון רואים את זה כאילו כבר נתגרש. יש לנו שני תנאים. תנאי ראשון, שהוא חייב לתת גט. זה לא מקרה שהאשה רוצה גט ולא מגיע לה. תנאי שני, עליו לתת לפי הכתובה. יש התחייבות מפורשת לתת.

כאן מדברים על חלוקת רכוש, זה איננו חיוב. זה גם לא כתובה. כל הבעיות של חלוקת רכוש שבית המשפט רצה לבוא במקום המחוקק. ניתנו כמה וכמה מסקי דין על חלוקת רכוש בלי חוק. כל הבעיות הללו כשהן מתעוררות בבית הדין או בבית המשפט, מתעוררות במקרה שתלוי ועומד גט גם אם עוד אין תביעה לגירושין.

לתת לבית המשפט, לפי סעיף 10, תוך מהסמכויות הרחבות להוציא נכסים מן האיזון או להכניס נכסים לאיזון, לקבוע גם את שוויים. נותנים לבית המשפט סמכות רחבה מאד, הוא יכול לקבוע את המועד, מתי ישולמו הנכסים הללו. כפי הנראה הכוונה היתה לא שבית המשפט יקבע שישלמו את זה אחרי הגט, אלא הכוונה היתה שהנכסים הללו יינתנו לאחד הצדדים לפני הגט. מה פירוש הדברים? נניח שאשה תגיש תביעה לגט שהיא לא תהיה מוצדקת. הבעל לא יתן את הגט. היא תבוא לבית המשפט ותגיד: בינתיים תיתן לי את הנכסים. חלוקת הנכסים אביא את הבעל לכך שיתן את הגט. כהרבה מקרים זה יביא לפסילת הגט. בתשובות הרב"ך, תשובות הפוסקים, ענין הממון, אם מטרתו היא הגירושין, כולם מודים שאז יהיה הגט פסול. כאשר יבוא לבית המשפט

ברור שבדין בין הצדדים ידברו על הגט, וזה יביא הדבר לגט מעושה. יש הרבה משפחות בהן האשה מפרנסת, לכן יכולה להתעורר הכעיה גם מצד האשה. יתכן שהאשה תעבוד והבעל יבקש חלק בנכסים. ע"י הממון יאלצו גם הצד השנים לתת גט. זו תהיה טרגדיה חמורה. אם טרגדיה אחת על גט שלא ניתן מוזעזעת את הארץ, על אחת כמה וכמה כאשר טרגדיות כאלה יכולות להתעורר. לכן הדבר מסוכן מאד.

עניני גירושין מסורים, לפי החוק, לבתי הדין. בבציות האלה יבואו לבית המשפט? הכירורים הללו של עניני ממון הקשורים לגט הם הבירורים הכי קשים. קשה מאד לברר דברים בין בעל ואשה. הדיונים סביב הגט מאד ממושכים, בית הדין מנסה להגיע לבירורים. בבית המשפט לא מגוללים את כל הפרשה בין בני הזוג, שם ידונו בעניני הממון. לפי החוק הזה, בית המשפט יכול לדון בעניני ממון אבל לא בעניני הגירושין עצמם. אינני חושב שע"י החוק הזה רוצים להוציא את הסמכות שבתי הדין לדון בעניני גירושין.

ע"י זה שבית המשפט יקבע בעניני ממון, הוא ישפיע השפעה ממשית, לפעמים עד כדי אילוץ הגירושין.

היה פעם פסק-דין של בית המשפט העליון אשר דן בערעור על פסק דין של בית המשפט המחוזי. בבית המשפט המחוזי פסק השופט מזונות, ובכואו לקבוע את גובה המזונות הכניס בשיקוליו אם הם צריכים להתגרוש או לא. בית המשפט העליון ביטל את פסק-הדין וקבע שהיות וענין הגירושין הוא בסמכות בית הדין הרבני, בית המשפט המחוזי לא יכול להכניס שיקול כזה ולהביא אותו בחשבון בענין קביעת המזונות.

נגיע למצב שעניני הממון יידונו בבית המשפט. אמנם גם עכשיו מביאים הרבה עניני ממון לבית המשפט, אבל עיקר עניני המזונות נידונים בבתי הדין. כי הצדדים לא רוצים לרוץ ממקום למקום, זה פוגע ביציבות הבירור, זה מרבה הוצאות, זה מרבה בהטרדות. אבל אם יהיה בחוק שעניני הממון יכולים להיות נידונים בבית המשפט, הרי השופטים בבית המשפט המחוזי ובבית המשפט העליון אינם צריכים להבחן בדיני תורה, ואז אין הוא יודע מה זה גט מעושה או לא מעושה. מפילא יוצא שבית המשפט היושב ודן בעניני ממון, הוא יביא לידי כפייה וגירושין בהרבה מקרים, וזה עלול לפסול את הגט ולעורר כעיות קשות.

החוק הזה נותן סמכות רחבה לבתי המשפט. הוא נותן שיקול דעת לעשות כפי דאות ענינו. לא רק שהוא יכול להגיד שנכסים אלה לא נכנסים לאיזון, אלא גם שנכסים שלפי הצעת החוק אינם באיזון, אלא אחד הצדדים הביא אותם לפני הנשואין או קיבל אותם במתנה או בירושה, הוא יכול להכניס לאיזון.

נדמה לי שזה אחד החוקים הנותן סמכות כה רחבה לבית המשפט לקחת מאדם דברים שהם שלו ולתתם לאחר, או להפך, שאין בחוק אחר.

שיקול דעת הוא דבר מסוכן מאד. במשפט בריקר ראפטה, לותבים השופט אגרנט וברנזון, על שיקול הדעת. מביאים דוגמא דירת מגורים. הדירה רשומה על שם אחד מהם, אבל אם ישאלו אותם לפי שייכת הדירה, יגידו שהדירה היא של שניהם. על סמך זה באה הפסיקה וקבעה את הענין של חלוקת הנכסים, כאילו ילשו את הנכסים על דעת שניהם. אולם, בשעת מריבה, אם ישאלו אותם של מי הדירה, בזמן שקיים ריב ביניהם, התשובה לא תהיה זהה.

היה פעם על עור אזרחי - ששון נ. ששון - אז התעוררה בעיה שהדירה נבנתה ע"י 2/3 הכסף שנתן אבי האשה ~~1/3~~ הכסף נתן הבעל. הדירה נרשמה על שם האשה. התעוררו מריבות שהם צמחו לפני גירושין בינתיים פיקשו להוציא את הבעל מן הדירה. נאמר שאמנם ניתנה לו רשות לגור בדירה, אבל רק בתנאי שלא יריבו. ברגע שהם רבו, הוציאו אותו מן הדירה.

נשאלת השאלה: מצד אחד אומרים שיש שיקול דעת שהדירה הזאת שרשומה על שם הבעל או האשה, מכיון שבזמן שלום היה בדעתם שזה יהיה לשניהם, כאן יש שיקול דעת הפוך. שיקול דעת שתלוי בהרבה דברים. לכן כאשר באים לבית המשפט ונותנים לו סמכות רחבה בזאת להכניס נכסים ולהוציא נכסים מן האיזון, לקבוע מועד, עושים את השופט גם לשמאי. הוא יכול לקבוע את שווי הנכסים. זה דבר מסוכן מאד, וזה יביא לידי כך שהשופט לא מחוייב לשיקול במסגרת ההלכה אם בעל חייב לתת גט או האשה חייבת לקבל גט.

הרא"ש כותב בתשובה, שרבינו גרשום ע"י כך שעשה תקנה והשווה את האשה לאיש, כמון שאי אפשר לכופ בעל לגט כך אי אפשר לכופ אשה לגט. בית המשפט ע"י שיקול הדעת וחלוקת הנכסים לפני הזמן, יכול לאלץ לגט וזה יביא לגט מעושה.

קראתי שהבעיה התעוררה, אם לתת לבית המשפט סמכות כזאת להוציא נכסים מסוימים מן האיזון. אבל לי נדמה שהבעיה יותר חמורה, אם באים להוציא נכסים מן האיזון, אז אומרים: החוק נתן החוק לקח. השופט במקרה זה אומר שהוא לא יפעיל את החוק. פה זה להפך. מדברים על נכסים שהחוק מוציא מהאיזון, נכסים שהיו לאחד מהם לפני הנשואין. גם את הנכסים האלה מכניסים לאיזון. וכל זה על פי שיקול דעת בלבד.

מפסק-הדין בענין אפטה כותב השופט קהן ש"חקיקה ע"י פסיקה יתכן שתיתן סיפוק לרגש הצדק המסוים אבל היא עלולה במקרים אחרים." נדמה לי שגם ע"י חקיקה יהיה אותו הדבר. בפרט כאשר נותנים לבית המשפט שיקול דעת רחב כזה. תמיד יהיה מצב של אי ודאות. אף אחד לא יוכל לדעת מראש; שום עורך-דין לא יוכל ליעץ לקליינט שלו איך יעשה כאשר השופט יחלק את הנכסים. כל שופט יעשה זאת לפי הבנתו. יש הרבה שופטים ולכל אחד הבנה אחרת, השקפה אחרת.

אם בין כך מוסרים לשופט את שיקול הדעת הרחב, נשאלת השאלה: לשם מה ניתן החוק?

ידוע שיש הרבה סכסוכים, לא כולם מגיעים לבית הדין. אבל גם אלה שמגיעים לבית הדין, לא בכולם זה נגמר בגירושין. מתעוררות בעיות שונות, החמורה שבהן היא בעיית הדירה; בינתיים עובר זמן ובני הזוג מסתגלים אחד לשני. איננו צריכים לעודד את הגט. אם הנכסים מחולקים, יגידו בני הזוג, למה לא נתגרש?

כוונת החוק היתה שהשופט יכול לחלק את הנכסים לפני הגירושין, הוא לא אומר זאת בצורה ברורה. אבל גם אם הכוונה אחרי הגירושין, בית המשפט יכול להגיד ששטעמים כאלה וכאלה, החלוקה תהיה כמה שנים אחרי הגט. זה דבר מאד לא בריא. מבחינה נפשית זה לא בריא שהקשר אחרי הגט יהיה קיים.

מתוך נסיון אני אומר, שהבעיה של חלוקת הרכוש לפני הגט כמעט ולא מתעוררת כאשר בני אדם חיים יחד. הדברים האלה מתעוררים במקרה של גירושין. יוצא שבית הדין שדן בצעיני מונות יקבע את גורל הגט.

חוק שיווי זכויות יצר אבסורד. לפעמים יש לאשה רכוש עצום והיא יכולה לתבוע ממנו מזונות. בית המשפט דורש שהדבר יבוא על תיקונו.

כאשר בית המשפט יגיע למסקנה שהנכסים משותפים, בהכרח צריך להגיע לזה שזה לא רק הזכויות אלא גם החובות. החוק הזה איננו מבטל את ענין המזונות. יוצא שהאשה תתבע מזונות לפי דין תורה, והבעל ישא בהחזקת הבית, והיא תיקח חצי של הנכסים.

אין לי עצה לגבי השאלה הקונקרטית. העצה היחידה בעניינין הללו, לפי דעתי, היא: שנסוב להסכמים. במיוחד מסוכן הסעיף הזה המדבר על חלוקת הנכסים לפני הגט.

היו"ר י. גולדשמידט: דעתו של הרב גולדשמידט היא, שמתן הסמכות לקבוע מועדים אחרים מאשר מועד פקיעת הנשואין, מסכן, במקרים רבים (לא בכולם) את כשרות הגט, ויכול לעורר טענת פסול הגט מהצד הנפגע. יתקשו מאד לסלק מכשולים שעשויים לצמוח מגט פסול. גט פסול יכול להיות כאשר הערעור יתעורר אחרי שהאשה התחתנה, ואז יכולים להיות אסונות גדולים.

ד"ר חיג'ר: שפחתי לשמוע את חוות דעתו של הרב הדגול בענין גטין. אני צוררתי את השאלה.

יש לי שתי הערות.

הרב הזהיר שיתכן שיבואו לבית המשפט ולא יזכירו את ענין הגט. זה לא נכון. החוק מבוסס על זה שעומדת השאלה של גירושין לפני הגט. כאשר שר המשפטים יתקין תקנות, יתברר שיצטרפו להזהיר שעומדת תביעה לגירושין לפני בית הדין הרבני, כך ששאלת הגירושין בודאי תתעורר בבית המשפט.

שאלת כשרות הגט תהיה חמורה מאד. בענין זה יש לי הצעה. במקרה כזה, כאשר מודיעים לבית המשפט שיש תביעות גירושין בבית הדין, אלא ששם יש חלוקת זכויות וכינתיים מבקשים איזון - זאת היתה דעת חברי-כנסת שדברו כאן, למה לחכות עד שפוסקים מתן גט כינתיים אפשר לעשות איזון - במקרה כזה, השופט יקבע שאם יהיו גירושין יהיה איזון, עד אז יתברר אם יהיו גירושין. יוצא שעכונה השופט לא תיתכן לבצע כי הוא יקבע שהאיזון יקום רק עם הגירושין. במקרה כזה, על הצדדים המבקשים איזון, להביא חוות דעת לבית הדין שלא לגרום למניעת תביעת הגירושין. מצד אחד, אם באים לאחר הגירושין לשופט, אני חושב שכדאי לקבוע בחוק שהשופט ידון בזה בזמן הגירושין. אם זה יהיה לפני הגירושין, צריך לברר אם זה לא יפגע בעצם תביעת הגירושין. אם זה יהיה לאחר הגירושין, אין מקום לדרוש מבית המשפט, כי השופט כבר חילק, ומדוע ישנו עכשיו? בזה בודאי יש חשש של פסול.

ג. האוזנר:

בית המשפט שמע את שני הצדדים והגיע למסקנה שנכון וצודק לפסוק כך ולפחות. האם זאת איננה נסיבה, שמבחינת החלטה צריכה לנטרל את אלמנט הכפייה? לא בא אחד מבני הזוג כדי לכפות דעתו בכוח או ע"י היותו חזק יותר או שליט יותר, ואז אין הצד השפוי מקבל את הגט מרצונו אלא שהסדר הזה נעשה ע"י פסק-דין, ע"י התערבות גורם ממלכתי שמחוץ לשליטת הצדדים. האם גם במקרה כזה יכול להתעורר החשש של כפייה?

היו"ר י. גולדשמידט:

אני מבין שחה"כ האוזנר טוען כך: יש בהלכה כלל: כל המקוש, על דעת דרכבן מקוש. חה"כ האוזנר אומר שהוא מתחנן גם על דעת חוקי המדינה. הוא יודע שיש בתי דין רבניים, הוא יודע שהם מוסמכים בענייני נשואין וגירושין, אבל ידע שיש גם חוק כזה, וגם על דעת החוק הזה הוא התחנן. כך שהוא יודע, שאם יגיעו להפרדה בלי גירושין וירצה לפנות לבית המשפט, הוא יודע שבית המשפט יכול לפסוק בעניין זה.

חה"כ האוזנר שואל, האם אין יסוד לומר כאשר יפסוק בית המשפט, אין כאן כפייה אלא יישום של זכות שהיתה מוסכמת על כל אזרח שהתחנן בהתאם לחוקי מדינת ישראל.

א. אנקוריון:

בדרך כלל, ההצעה שלפנינו בנויה על ההנחה של מה יקרה לרכוש כאשר הנשואין יפקעו ע"י גירושין או מוות. אנחנו מתלבטים עתה בסעיף 10(4) שמדבר על זה שהזכות האמורה בסעיף 7, חלוקת המשאבים, תהיה לא עם פקיעת הנשואין אלא במועד אחר שייקבע. זה יכול להיות אחרי פקיעת הנשואין או לפני פקיעת הנשואין. אז יש פה עניין של ספרציה אנשים לא מתגרשים ובכל זאת פונים לבית המשפט.

קיימים מקרים של בני זוג שנפרדו ולפעמים זה נמשך שנים, והם באים לבית הדין הרבני ומבקשים סעד. מה עושה בית הדין במקרים כאלה מבחינת ענייני הרכוש, מחוץ למזונות?

הרב גולדשמידט התקיף את שיקול הדעת. גם אני מאד נרתע כאשר נותנים שיקול דעת רחב לביית המשפט. אולי אין מוצא. כפרינציפ איננו מתנגד לכך שיש לבית הדין שיקול דעת מסוים. אני שואל: האם לבית הדין הרבני אין שיקול דעת?

לגבי אלמנט הכפייה, יש סכנה שפא יפסלו את הגט. אני שואל: האם בפרקטיקה של בתי הדין הרבניים אלמנט הכפייה חסר? קיימים איומים בלתי כפיית בית הדין שקיימת בפועל כל כך שונה מאלמנט הכפייה שיהיה לבית המשפט?

ר. ארזי:

אני חשבת שאם מדובר ב"מועד אחר", המדובר במועד מאוחר יותר. שוכנעתי אחר-כך שהכוונה יכולה להיות גם לפני פקיעת הנשואין.

הבינותי מדברי הרב, שאילו היה המועד מאוחר יותר, היה הרב מעדיף שלא יהיה שיקול דעת. אני לא בא לחלוק על דעת הרב מבחינת השקפתו הוא. שאלתי היא: גם היום יש מצב של סרבן גט. מושיבים אותו אפילו בבית הסוהר. לא שמעתי

שתהיה לזה התנגדות מצד כתי הדין הרבניים. אני שואל: מאסר על מנת להכריח מתן גט, הוא פחות קשה או יותר קשה מאשר לכוף על אדם לתת את הגט ע"י הכרעה שהיא בתחום הממון? אני בטוח שגם הרב גולדשמידט פשוט כנע שהאנשים היושבים כאן היו רוצים לשמור על יציבות המשפחה. החוק לא בא כדי להקל על אי יציבות המשפחה, אלא להקל במקרים שהם יוצאי דופן.

י. קורן: בדרך כלל הכנסת לא מתפנה לברר מה הם

תחומי שיקול הדעת לשופט. אני מהרהר

אם דוקא בשטח זה צריך לתת אזהרה כי אם הוא לא מוגדר, הוא יכול להביא לסטיות רבות.

ג. האוזנר: במשך הזמן נקבעים תקדימים לגבי דרך השימוש בשיקול דעת, והנסיבות שבהן יש לשקול כך או אחרת. אפשר להביא דוגמאות שבית המשפט העליון קבע דפוסים במשך הזמן.

י. קורן: בעניני ההלכה לא מסרנו להם שיקול דעת. יש תחומים בהם שיקול הדעת לא נכנס.

סעיף 10 הוא בניגוד גמור לסעיף 7. הרב גולדשמידט אומר שהליברליזם של סעיף 10 יכול להביא לקונפליקט לא ביטלנו את חוק נשואין וגירושין, שהם בסמכות כתי הדין הרבניים והכרעה לא נכונה כאן יכולה להביא להתנגשות. האם המחוקק יכול להביא למצב שע"י חקיקה מביא הוא להתנגשות עם תוכן החוק. החוק בא כדי להבטיח איזון פנימי. כשאתה מוסר לשיקול דעת, אינני יודע אם יש בזה הצדקה או הגיון. עלינו לחשוב כיצד לצמצם את סעיף 10.

מה הנסיון, כאשר בא זוג המבקש גירושין ובעיות הממון מסודרות? לפעמים זה מקל על העניין. מה הנסיון היום-יומי מדאה? האם בענין זה החוק לא מושיט עזרה?

י.ה. קלינגהופר: הענין של גט כפוי מדאיג אותי מאד. האם יש כאן הפחדה כתוצאה מסעיף 10(4)? שני הצדדים נמצאים בפני בית המשפט ולשניהם ניתן מלוא המעמד הפרוצדורלי. אף-על-פי-כן יכול להיות חשש שבהכרעה יהיה כרוך איזה גורם של הפחדה? אני שואל את עצמי, אם כך, זה יכול להיות מדי ש בחיי יום-יום. בהרבה מקרים אפשר לטעון זאת. ואז זה פוסל את הגט על כל ההשלכות החמורות הנובעות מזה. אני מאד נבהל. אינני בא לערער על תוקפה של ההלכה. אני עכשיו מבקש לשמוע מפי כבי' הרב את הצד העיוני ואת ההשגות הנובעות מן הגישה הפרוגרסיבית של דיננים, אשר מכירים בתוקפה של ההלכה, אבל מתחשבים בנסיבות ובצרכי החיים. האם במקרה שהגט התברר לפי כל זקדוקי ההליכים הדרושים על פי ההלכה מבחינה דיונית, האם דיין לא יראה בזה חזקה כבדת-משקל שהגט הוא בר-תוקף והוא רק במקרים קיצוניים ביותר של פקיעת נשואין חמורה עד מאד בדין המהותי, ואז הוא יהיה נכון לפסול את הגט. אם כך הדבר, אני רגוע מאד.

ח. גזוק:

אם החשש הוא שעלול להשתבש תהליך ההדיינות לקראת הגט או שעלול להיווצר מצב שהגט ייפסל בדיעבד, הפחד שלי הוא חמור, ואפילו באותם הגבולות המצומצמים, כי משמעות הדבר היא פסילת גט בדיעבד. האשה היא אשת איש והילדים שמזרים, לפרות שהיה גט ועל יסודו היא נישאה לאחר. אפילו בקונצפט תאורטי פסילת גט בדיעבד בגבולות המצומצמים ביותר, זה דבר פרתי. אני יכול להבין שיש חשש שאין גט ויש התדיינות לקראת הגט. הנושא שאנחנו מדברים עליו עלול לשבש את ההליכים האלה. אבל העניין של פסילה לאחר מעשה, הוא ממש מקומם.

ט. פרידמן:

האם יוכל הרב גולדשמידט לתת הסבר על התחומים שבין השפעה רוחנית על הבעל לתת גט לבין מצב של כפייה? אם נדע את המצב הזה, זה יכול להבהיר לנו את הדבר.

הרב גולדשמידט:

אני אמרתי שבחוק לא כתוב שמדברים במפורש על גט. אמרתי שלמעשה זה יהיה כך. כאשר זוג חי בשלום לא יבוא לבית המשפט לחלק את הנכסים. כשיבואו לבית המשפט, כולם יבינו שהכוונה היא לגט, לא תמיד כפייה ע"י ממון מהווה כפייה, אבל כשמדברים במפורש: גט או ממון, כולם יודעים שזאת כפייה.

ד"ר חיגור הקיץ שמהיה חוות דעת של בית הדין הדתי כפייה? זה דבר מאוד לא מעשי. אני מוכנה לפסוק בענייני בעל ואשה. אלנו הם המשפטים שבחינת הכירור הם הכי קשים. קשה לברר למי שייך רכוש ופני הצודק. בחיי המשפחה אין עדים. הלואי שבית המשפט, אחרי כל הכירורים, יזכה לכוון לאמת. דיין לא יוכל לתת חוות דעת כזאת.

מה"כ האוזנר שאל, אם הדבר ששני הצדדים ישמיעו טענותיהם לפני בית המשפט, ובית המשפט יקבע לפי החוק, האם זה ייקרא כפייה ממון שלא כדין? אני אמרתי, החוק הזהנות שיקול דעת רהב מאד. החוק לא אומר מה הם השיקולים. גם אם יפרשו בחוק מה השיקולים, השופט נכנס לשיקולים הקשורים לעניין, הגירושין. לא רק השיקולים. יצר את הרכוש, מי עזר ברכישת הרכוש. גם זאת בעיה שקשה לברר. השופט צאמר: הבעל צריך לתת גט והאשה צריכה לקבל גט. היא מתנהגת כך וכך, ולכן צריך לתת לה כך וכך. אין חוק ששופט בית משפט אזרחי חייב להיות בקיא בהלכות גירושין.

ג. האוזנר:

הואיל ויש אינטרבנציה של גורם ממלכתי שיפוטי, האם זה לא מסיר את החשש של כפייה?

הרב גולדשמידט:

לפני הרבה שנים התעוררה בבית המשפט העליון השאלה, כשבית המשפט לא לקבוע את גובה המזונות. השופט אנרנט פסק, שלקבוע על גט זה לא בסמכות בית המשפט המחוזי ולכן אי אפשר להכניס את זה בשיקוליו. בית המשפט לא דן בעניין הגט ואין לו נסיון בענייני גירושין. מפילא יוצא שיוכנס שיקול כדי לקבוע על ממון, וכאן עלולה להיות כפייה של גט שלא כדין.

האם דיני ישראל גרועים מדיני הגויים?
בדיני ממונות מקובלים דיני דמלכותא.

ג. האוזנר:

אם שופט יגיד שאשה זאת צריכה לקבל גט, זה
לא שיקול ממוני, אלא של הלכות גירושין.

הרב גולדשמידט:

וזה יכול להביא לכפייה.

אנ"כ אנקורדירון שאל אחי פתי לפי הפרקטיקה בתי דין רבניים נוהגים
לפסוק בעניני הממון גם כשלא מגיע לגט.
פח"ב אדם לתת גט ולשלם לאשתו את כתובתה. אי אפשר להביא אותו
לדין. הדין הוא שאפשר להוציא ממנו את כתובתה. אם אדם חייב שני
חיובים והוא חייב לתת לאשתו את החיוב של הגט, זה דבר נלווה לגט
כתובה לא יכולה אשה לתבוע כל זמן שהנשואין קיימים. אבל אם בית
הדין פסק על גירושין, יש שתי קונסטרוקציות משפטיות, אתה חייב לשלם
לה כסף שלה. יש עוד דבר, מכיון שבית הדין פסק גט, רואים את
עניני הממון כאילו כבר נתגרשה. אם אשה מורדת בבעלה, הזכויות
הממוניות כבר לא קיימות. במקרה כזה היא יכולה לתבוע את פירות
נכסיה, היא יכולה להוציא את כל הרכוש שלה. כך גם פוסקים בתי הדין
למעשה. במקרה כזה אין לבעל זכות בפירות. הבעל צריך להחזיר נכסים.
אבל כמה דברים אמורים? נכסים שלה. פה אנחנו באים לתת לפי שיקול
דעת. אמנם בית המשפט טוען שזה לא בריא, אבל כאן תהיה חקיקה ע"י
פסיקה. זה לא קיים בבתי הדין הרבניים. אם יכתבו בחוק שמתקשים
לברר מי הביא את הנכסים, אז בכל מקרה יצטרכו לברר מי הביא את
הנכסים.

מדוע פסק של בית דין כטרם גירושין הוא
לא כפייה, ואילו פסק-דין של בית המשפט

ח. צדוק:

הוא כן כפייה?

אין הבדל בזה בין בית דין ובית משפט

הרב גולדשמידט:

חה"כ אנקורדירון שאל אותי מה הפחד מפני
שיקול דעת. נכון שכל בית דין מוכרח להכפיש שיקול דעת. לפשל,
אם בית הדין צריך לקבוע איפה צריכים להיות הילדים, הצנין מסור
לשיקול דעת של בית הדין. כאן קשה מאד להכריע. כאן יש שיקול
דעת רחב מאד - איזה נכסים, מועד החלוקה.

אני מבין שהדגש הוא על ההקדמה. הדברים
האחרים, במידה שהם באים אחרי סקיעת הנשואין,

ח. צדוק:

פחות חשובים?

על שיקול הדעת אין ערעור. אמנם אפשר להגיש
ערעור, אבל בית המשפט במקרים נדירים
יענה לזה. בטעות בדבר הלכה אפשר לשנות, אבל בשיקול דעת צריכה
להיות טעות נראית לעין.

הרב גולדשמידט:

חה"כ אנקורדירון גם שאל, בכל מקרה כאשר באים
לבית הדין להמדיין, יש תמיד מו"מ וכפייה ואילוץ. אבל יש הבדל
רב בבעיה שעורר אנקורדירון. תמיד יש מו"מ, אבל יש הבדל גדול בין זה
ובין זה שאפשר לתת לאחד נכסים או לא לתת אותם. אדם יכול לומר
שהגט שווה בעיניו והוא מוכן לתת נכסים. כאן מדובר בחוק ולא במו"מ
יש אילוץ מוסרי, כאן מדברים בחקיקה. אם אדם עושה חשבון שכדאי
לו לקבל גט ולתת נכסים, זה ענין שמרצון. חקיקה זה בדרך הכרח וכפייה

ח. צדוק:

יש גם מקום לטעון שאם הסמכות הזאת מסורה לבית דין של המדינה על פי חוק, אין סיכון.

הרב גולדשמידט:

נאמר שראיה אפשר להביא גם לשונא, אבל סברה אפשר להביא רק לאוהב...
מועד מאחור לא בריא להם ולא בריא לילדים.

חה"כ ארזי שאל: החוק נותן סמכות של כפייה כי כתוב במפורש "ציווה בית הדין לכוף". בית הדין לא יכול לכוף אתם, יש מקרים מסוימים, יש מקח טעות, יש מו"מ, יש מחלקה, יש התנהגות המחייבת כפייה. אבל פה אנחנו מדברים על דבר אחר. כאשר באים לבית המשפט ויגידו שהאשה רוצה גט והכעל אינו נותן, יתכן שהתביעה מוצדקת או לא, אבל בהרבה מקרים תביעות של בעל או אשה תהיינה לגמרי לא מוצדקות. אז יבואו מטעמים פרקטיים או מטעמים שבנחיות לחלק את הנכסים. אנחנו עושים כפייה ע"י מאסר רק כאשר הגט מחייב זאת.

ר. ארזי:

אפשר להניח שהשופט יסכים לתת פסק-דין לגבי חלוקת הנכסים לפי החוק הזה לפני שהוא משוכנע שפקיעת הנשואין היא עובדה, אלא שאי אפשר להעביר את זה, כי הבעל מסרב לתת גט.

הרב גולדשמידט:

בית המשפט לא דן בסכך של הגירושין אלא בענייני ממון. נותנים לבית המשפט שיקול דעת וזה דבר חמור מאד, בפרט כאשר בית המשפט הזה לא דן לגוף הבעיה.

חה"כ קורן אמר שאם הרכוש חולק, זה יקל. יתכן שיש מקרים כאלה, אבל הרכוש איננו הבעיה העיקרית, הבעיה העיקרית הם הילדים. נכון שבעיות רכוש מכבידות. אם הנכסים מחולקים, קשה יהיה לעכב את הגירושין.

לחה"כ קלינגהוזר - החשש הוא יותר גדול כי אפשר על פי שיקול דעת להוציא את הרכוש. אינני זוטר מקרה כזה - פרט לאחת כאשר הבעל לא היה שפוי -

ח. צדוק:

האם בנסיבותיה לו מקרה של פסילת גט בזיעבד?

הרב גולדשמידט:

לצ. מכיון שהדבר חמור מאד, זה מרתיע. הארץ מודעזת על מקרה אחד, על אחת כמה וכמה אם חס ושלום יבואו מקרים גוספים. יכולים להמצא עורכי-דין שיעוררו את העניין ויערערו על כשרות הגט. זה יכול להכניס אותנו למצב מסוכן. איננו צריכים להכנס למצב מסוכן כזה שעלול לפגוע. יש הבדל בין כפייה מוסרית או כפייה אחרת. יש אומות שאצלם אי אפשר להתגרש, שם המצב עוד יותר חמור. מוטב לתשום הסכם רע ולפתור את הבעיה. פה מדובר על תוצאות רציניות שיכולות להביא למצב חמור, אלא אם יהיו הסכמים מיוחדים.

ח. צדוק:
המוקד של המחלוקת הוא באפשרות שלפי סעיף קטן (4) אפשר לפסוק על רכוש לפני פקיעת הנשואין. כל שאר הדיסקרציות אין בהן פגם?

הרב גולדשמידט:
זה יותר חמור. שיקול דעת לתת נכסים שלא נכנסו לאיזון גם כן מחמיר את המצב.

ג. רקובר:
כה"כ צדוק שואל אם יאמר בסעיף (4) שפסק-דין בעניני הממון יוכל לחנות אך ורק אחרי תגירושיין, האם בזה יסורו הספקות.

הרב גולדשמידט:
אם אנחנו אומרים שהגט יהיה קודם, זה יסיר בהרבה את הספקות. 99% של הגט זה בהסכמה אנחנו יודעים שנעשו הסכמים ומסרו דבר פלוני להכרעת בית הדין, ולאחר שצד אחד ראה שההכרעה היא לא לטובתו, הוא מסתלק מן ההסכם.

ד. פרידמן:
אני מודה לרב גולדשמידט על הסבריו המפורטים.

חוק יסוד: הממשלה (תיקון), תש"ל - 1969

הצעת חה"כ ר. ארזי

ר. ארזי:
ההצעה שלי צריכה לחול על קציני קבע ועל שופטים.

כה"כ קלינגהופר שאל אם אין לי התנגדות שזה יהיה מקביל למה שקבוע לגבי הכנסת. אמרתי שבחינתי אין הבדל, אבל ההבדל הוא מהותי, כי לגבי הכנסת לא נזכרים השופטים ולעומת זה מוזכרים עובדי מדינה בכירים. אני הזכרתי קציני צבא הקבוע ושופטים כי הרגישות בציבור לגבי הפוליטיזציה היא קודם כל לגבי שמי הזרועות האלה. אבל אם תהיה הצעה להרחיב את זה לגבי עובדי מדינה, אני כשלעצמי לא אתנגד.

מ. ביבי:
בענין הזה יש שני אספקטים. השאלה שעורר כה"כ ארזי מתעוררת בציבור בחוסר שביעות רצון. מצד שני, כאשר אני מסתכל על הכעיה, אני שואל: במה יגרע חלקו של אותו אדם שהוא קצין, כאזרח, שלא יוכל לכהן בלי תקופת מעבר מינימלית. נכון שאפשר לומר: אם אתה קצין ועליך להיות רחוק מפוליטיקה, אז אל תצפה שמיד תוכל להכנס לקלחת הפוליטית. או: אתה השופט, בתוקף מעמדך חייב להיות רחוק מפוליטיקה, ואל תצפה שמיד תוכל לקפוץ לחיים הפוליטיים. זה נכון. אם זה נכון, מדוע לקבוע תקופה של 100 ימים בלבד? ההיגיון מחייב תקופה ארוכה יותר. אני הייתי מעדיף שההגיון יעשה זאת ללא חוק. אבל המציאות שלנו לא עמדה במבחן. לכן לי נראית ההצעה של חה"כ ארזי כמחוייבת המציאות.

כדי לתת לאזרח את ההרגשה שאין מערבבים פוליטיקה בצבא ואין מערבבים שיפוט בפוליטיקה. מי שרוצה לתת את דעתו על החיים הפוליטיים והוא עוסק בשני שטחים אלה, חייב "לצנן" את דעתו לתקופה מסוימת, שישב מחוץ לתחום השיפוט או עניני הצבא. אני חושב ש-100 ימים איננה תקופה מספיקה, אני הייתי אומר שטוב שאדם כזה יהיה בשטח בלי תפקיד פורמלי במשך שנה. אבל אני מבין שזה איננו בר-בצוע. על כן אני מקבל את הצעת חה"כ ארזי. אני רק רוצה לשאול, האם לדעתו של חה"כ ארזי הניסוח מקיף. מדוע שופט בית הדין לעניני עבודה ייכלל ודיין לא ייכלל. אם המגמה היא לתת תקופת "צינון" בין תפקיד שיפוטי לתפקיד פוליטי, רצוי להחיל את זה על כל תפקידי השיפוט.

א. אנקוריון:
באופן כללי אינני שותף לזה שחברי-כנסת ממהרים להכניס הצעות חוק פרטיות לתיקון חוקי יסוד, בשוני מחוקים רגילים. דוקא חה"כ ארזי רגיש לענין חוקי היסוד והוא יכול להבין זאת יותר.

לעצם הענין, אני תומך בהצעתו של חה"כ ארזי היו מקרים אחדים. היה מקרה של שופט נכבד שמכס המשפט ירד לכנסת. אני קצת התלבטתי במחשבה על אפשרות אחת. לא חשבתי על אפשרות של דיין, אלא על כך שיזמינו שופט להיות שר המשפטים. זה יכול להיות מתאים ששופט יתפוס את המשרה של שר המשפטים; אולם גם פה, לאחר שיקול שני, אני בדעה שההבחנה בין הרשות השיפוטית לבין הרשות המבצעת עדיפה בעיני מאשר מקרה כזה או אחר שיכול להיות מועמד טוב. זה יוצר רושם רע בדעת הקהל שאדם שהיה שופט והיה רחוק מהיילוקי דעות פוליטיים, פתאום עוזב את כס המשפט ובן לילה עובר להיות חבר ממשלה.

לגבי קצינים, במקרה אחד שמרו על צינון ובמקרה האחר לא נשמר הדבר, וזה פעל בצורה קשה ביותר על דעת הקהל. אדם שאתמול היה בצבא ומצפים מקצינים בחרגה גבוהה שלא יעסקו בפוליטיקה, וכן לילה הוא הופך לחלק ממפלגה זו או אחרת ומקבל עליו פעולה אחראית. אין מניעה שאנשים ישתייכו למפלגה, אבל אסור להם לקחת חלק פעיל בחיים הפוליטיים.

לכן מכל הנימוקים האלה, אני תומך בהצעת החוק של חה"כ ארזי. אני מציע שנעביר אותו.

ש. פרידמן:
הרעיון כשלעצמו נראה לי. התקופה - בין שהיא קצרה מדי ובין שהיא מספקת - נחוצה כשאנחנו רוצים לשמור על אותה הפרדה, ביחוד בהתחשב בזה שיש רגישות רבה בדעת הקהל, ולפי הערכתי, הרגישות במקומה.

יש לי כמה שאלות לחה"כ ארזי, שבאות להבהיר את הדברים.

יש לנו נושא דומה ביחס לחברות בכנסת. גם שם יש תקופה מסוימת של "צינון". אולם שם, לגבי פקידות למשל, הבחנו בדרגים. בדרגה 16 ומעלה זה חל על פקידות, ופקיד בדרגה זו ומעלה חייב להתפטר מתפקידו 100 יום לפני שהוא מועמד. האם לא מן הראוי גם להבחין בין דרגות מסוימות בצה"ל? לא בכל דרגה צבאית הסיכון הזה קיים באותה מידה, הסיכון של פוליטיזציה של הצבא, שהוא הנימוק המצדיק את תקופת הצינון הזאת. אני מרחיב את השאלה גם לתחום השופטים. כאן אני מתקשה קצת יותר. היחס שלנו לכל אדם העוסק בשיפוט הוא, שאין לערב אותו בענינים פוליטיים. אני בכל זאת מציג את השאלה, האם מוצדק לגבי כל שופט לדרוש זאת.

אני מנסה לקרוא את התיקון בהמשך
לסעיף ואינני בטוח שהוא משתלב יפה בנוסח.

האם על הרמט"כל זה צריך לחול באותה
מידה? איך המיכניזם הזה יפעל אצל הרמט"כל כאשר ידוע שלאחר
שלוש שנים, ברוב המקרים, הוא משתחרר מתפקידו. נדמה לי
שלגבי הרמט"כל אין זה חל. הוא מלכתחילה נכנס לתפקיד על מנת
לסיים אותו ביום מסוים. יכול להיות שאחרי שהוא מסיים, בכך
יצאנו ידי חובת העקרון הזה.

ד. ארזי:
לחה"כ אנקוריון אני רוצה לומר שאני
מקבל את הגישה הזאת שלא צריך למהר
ולהציע תיקונים בחוקי יסוד. גם בחוקים רגילים לא צריך למהר
אלא אם התברר שיש לאקונה בחוק או שיש רגישות לזה. אני
הגשתי את זה כאשר היתה רגישות בציבור, כאשר מי שהיה שר
התחבורה "קפץ" בן לילה מתפקיד של קצין קבע בכיר לתפקיד
פוליטי. הרגישות בציבור היתה כללית, ואז הייתי סבור
שמן הדין שניתן את דעתנו לרגולציה של העניין הזה בחוק.
חה"כ ביבי אומר שהוא היה מעדיף
שדברים אלה יבואו על פתרונם לא בדרך החוק אלא בדרך טבעית
של ההגיון. כך אפשר לומר לגבי כל חוק וחוק.

המצאות הביאה אותי להציע את ההצעה.
התעוררה השאלה של המועד - 100 ימים,
האם זה מספיק. אי אפשר לקבוע דבר מסוים אלא שאני עשיתי
זאת בדרך האנאלוגיה לגבי המועדות לכנסת.

בשעה שהצעתי את העניין, הגיבו על כך
בעתונות. אלה שחייבו את זה אמרו ש-100 ימים זה לא מספיק
וצריך שנה. אין לזה גבול וצריך לראות את הדברים בפרופורציות
מסוימות. זה איננו פתרון אבסולוטי, זה פתרון שהציבור הרואה
את האדם כשופט או כקצין ולמחרת רואה אותו אדם בתפקיד של שר.
שזה תפקיד פוליטי, מתרעם על כך.

יתכן שצריך גם להכניס קטגוריות אחרות,
אני הצעתי את התברים הרגישים ביותר. לא אתנגד לכלול גם דייגים
של לבית הדין הרבני.

אשר לשאלת חה"כ פרידמן לגבי הצבא,
בחוק יסודי הכנסת, יש סעיף מיוחד לגבי הרמט"כל. בסעיף אחר
נאמר: עובדי מדינה בכירים וקציני צבא בכירים בדרגות ותפקידים
שיקבעו בחוק. מבחינה זו נדמה לי שלא צריכה להיות הבחנה.
אני רוצה שלציבור תהיה הרגשה, כאשר הוא הולך לבית המשפט,
שאיך לבית המשפט יחס פוליטי לעניין. מותר שתהיה לשופט דעה
והשקפה פוליטית וכן גם לקציני צבא, אבל אנחנו רוצים למנוע
פוליטיזציה בזרוע הצבאית ובזרוע השיפוטית. (מצטט מדברי
חה"כ קלינגהופר בכנסת ביחס לחיכה והערצה שרוכש הציבור לצה"ל,
שהם בבחינת נכס לאומי רב....)

לא אתנגד להרחיב את ההצעה על עובדי
מדינה. אם לא כללת אותם זה לא מתוך היסח הדעת אלא מתוך כך
שחשבתי שהדגש צריך להיות על הדברים הרגישים ביותר.

א. יחידים:

אני רוצה להצטרף להערת היו"ר בנוגע להוספת התיקון לסעיף 5 צריך לשלב את זה בצורה אחרת. הקושי העיקרי לפי דעתי הוא התיאום עם החברות בכנסת. יש אי התאמה שלא כולה מוסכרת. אני לא מתעלם מזה שזה דבר לגמרי אחר אם אדם נכנס להיות מועמד לכנסת או חבר בממשלה.

בנוגע לקציני צבא, יש תיאום גם בהצעת חה"כ ארזי וגם בסעיף 56 לחוק הבחירות לכנסת. אין הבחנה בין קציני צבא בכירים ושאינם בכירים. בחוק יסוד: הכנסת ובחוק הבחירות לכנסת מדובר על קציני צבא יחד עם עובדי מדינה בכירים, מה ששונה בהצעת חה"כ ארזי. חה"כ ארזי יכול היה להגדיר את עובדי המדינה כמו שזה נעשה בחוק הבחירות. אשר לשופטים - בחוק יסוד: הכנסת לא מדברים על בית הדין לעבודה. אני חושב שאם מדובר שם על נשיא המדינה ועל הרבנים הראשיים ומבקר המדינה, הלייתי מסתפק בזה ככולל את השופטים של בית הדין לעבודה הן בחוק יסוד: הכנסת והן בחוק יסוד: הממשלה. אני חושב שהמלים: לרבות שופט בית הדין לענייני עבודה - הן מיותרות.

אשר לדיינים, דובר על זה שחוק יסוד: הכנסת מטפל בשופטים ובדיינים באותו אופן. הוא פוסל אותם מלהיות מועמדים לכנסת, אבל הוא איננו דורש תקופת צינון לגבי שניהם. חה"כ ארזי אומר שאולי בנוגע לכנסת זה לא נחוץ כי שם מדובר על קצינים ופקידים; אם זה נחוץ לגבי השופטים, יש להניח שזה גם נחוץ לגבי דיינים. בנוגע לתפקידים אחרים, השאלה מתעוררת סחוט.

אני מסכים שלא הגיוני להכניס ענין של 100 ימים לתפקידים כמו מבקר המדינה, נשיא המדינה או רבנים ראשיים. זה נראה דוקטרינרי לכרוך את כולם יחד. אבל הענין של הוספת הדיינים ושל השיקול מה דינם של עובדי מדינה בכירים - זה אולי דורש נקיטת עמדה.

ש. פרידמן:

מציע להפסיק את הישיבה. רשות הדיבור בישיבה הבאה תינתן לחה"כ ארידור. הישיבה

נעולה.

הישיבה ננעלה בשעה 11.30